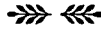

- [4] Illich, Ivan: A társadalom iskolátlánítása. = Valóság, 1975/11. 90. p.
- [5] Turcsenko, V.: A tudományos-technikai forradalom és az oktatás forradalma. Bp. 1975, Kossuth K.
- [6] L. Maróti Andor: A felnőttoktatás gondolatörténeti fejlődése. = Andragógia – felnőttoktatás. Művelődéstudomány, 2. Szeged, 1973. TIT Csongrád megyei Szervezete. 58–59. p.
- [7] Gal, R.: Hol tart a pedagógia? Bp. 1967, Gondolat. 25. p.
- [8] Suchodolski, B.: A jövőnek nevelünk. Bp. 1964, Tankönyvkiadó. 397. p.
- [9] L. Baloghné Trócsányi Berta: Felnőttoktatás vagy tanuló társadalom? = Valóság, 1974/11.
- [10] Ötödik Nevelésügyi Kongresszus. Bp. 1971, I. 56–57. p.
- [11] Marx, Karl: Gazdasági-filozófiai kéziratok: 1844-ből. Bp. 1962, Kossuth K. 71. p.
- [12] Marx, Karl: A tőke. III. könyv. MEM. 25. köt. Bp. 1974, Kossuth K. 772–73. p.
- [13] Marx, Karl–Engels, Friedrich: A német ideológia. MEM. 3. köt. Bp. 1960. Kossuth K. 386. p.
- [14] Szenté Ferenc: A város dolgozószóbjája. = Könyvtáros, 1975/10. 576. p.

KELENDI GYULÁNE
Budapest

Iskola és közművelődés

1. Az iskola *bagyományos feladatai* az utóbbi időben megváltoztak és megnövekedtek. Ezeknek a feladatoknak a *bagyományos keretek* között egymaga nem képes eleget tenni. A közművelődésre vonatkozó párthatározat ezért hangsúlyozza az iskola és a művelődési intézmények kölcsönös kapcsolatának megerősítését.

2. Ez a kapcsolat érdeke az iskolának, a pedagógusoknak.

Közoktatáspolitikai szebb programot nem adott még soha nevelésnek, iskolának, mint mikor tömören ennyit fogalmazott meg csupán: *az iskola legyen az ifjúság második otthona!* Aligha találhatunk tartalmilag és hangulatilag egyaránt gazdagabb szót az otthonnál. Garai Gábor Hazatérve c. versében a szűk szobányi otthon egyre távol, egyre nagyobb köröket ölel magához, hogy végül otthonává fogadja a naponta új gazdaként birtokba vett földet, s leküzdve közönyt, fáradságot és csüggedést „a mindennapi megújuló világot”. Szűk szoba és világ két véglete között foglalja el helyét az iskola, amelynek egyik legszebb és legnagyobb feladatát éppen abban ismerhetjük fel, hogy az általános iskolás korú tanulók tíz- és száz-ezreit kézen fogva vezesse ki szűk szobájukból, és nyisson ablakot nekik a naponként megújuló világra.

Mindennapos pedagógusi tapasztalatok és tudományos igényű szociológiai elemzések egyöntetűen figyelmeztetnek arra, hogy az *első otthon*, amelyből gyermekeink megindulnak az iskola felé, még megközelítőleg sem egyforma.

Nincs az az igényes felmérés, amely pontosan tudná tükrözni a meglévő különbségeket. Van, ahol a család szerkezeti felbomlása üti rá bélyegét a gyermeki személyiségek alakulására. Napközi otthonokban, iskolák padjaiban nagy számban foglalnak helyet olyan apróságok, akik: *élő szülők árvái*: állami gondozottak, nagymamák gondjaira hagyottak, vagy éppen csak azt nem tudják, hogy pillanatnyilag apjuk vagy anyjuk merre jár. Kevesebbet beszélünk róla, pedig ugyancsak határvonalat húz gyermek és gyermek otthona között a *család nagysága*.

Szólnunk kell azonban másfajta különbségekről is. Több napközis csoportban felmérést végeztem. A rideg adatok elemzésekor érdekes tények tárultak elő. Kiderült például, hogy a megkérdezett tanulók otthonában megszokott jelenségek a modern technika eszközei. Televízióval a családok 89%-a, rádióval 100%-a rendelkezett. Ennek viszont az a leglényegesebb pedagógiai következménye, hogy a családi életmódot, meghitt beszélgetéseket, meséket éppen közös játékok helyett a *közös műsor-nézés* nyújtotta a gyerekek többségének. Könyvek olvasása helyett a televízió néző család körünk egyik jellemzője. Nem különböz az sem, hogy néhány iskola szociológiai adatainak összevetéséből megállapíthatjuk: nem ritka napjainkban, hogy a családnak autója már van, a gyerekek önálló fekhelye még nincs. Nyilvánvaló, hogy önálló tanulóasztaluk ezeknek a gyerekeknek még kevésbé található otthon.

A tanulók jelentős százaléka nem tud ott-

hon eleget tenni iskolai kötelezettségeinek, mégpedig egyszerűen azért, mert egy szoba, könyvház lakásukban a család tagjai a televíziót nézik, amikor neki számtanpéldákat kellene nyugodt körülmények között megoldania. Ezeknek a tanulóknak azután az otthoni hatások eredményeként korán eltorzul az *értékrendje*. Ha környezetük fontosabbnak tartja a műsornézését a lecke elvégzésénél, ő is arra törekszik, minél hamarabb beolvadjon a közösségbe, feladatait összecsapja.

Az egyik családban kulturális környezet veszi körül a gyereket. A másikban a könyv igényével az iskola előtt még nem is találkozott. Az egyikben kulturált beszéd, társalgás vette körül, a másikban a menetrendszerűen sorra kerülő családi perpatvarok, triviális kifejezések zuhataga, könnyen fakadó káromkodások.

Nem véletlen egyébként, hogy az utóbbi években nálunk a szociológiai vizsgálatok különös érdeklődéssel fordultak a családok, szülők olvasottságának kérdései felé. E vizsgálatokból egyértelműen derült ki az, hogy egy-egy felnőtt dolgozó olvasottsága nemcsak saját műveltségének fejlődésében játszik szerepet, döntő hatással van családtagjai műveltségi szintjének alakulására is. Az iskolai vizsgálatok például egyértelműen tárják fel, hogy a tanulók, köztük a fizikai, mezőgazdasági dolgozók gyermekeinek helytállása valamennyi tényezőt (foglalkozás, anyagi helyzet stb.) háttérbe szorítva elsősorban a *családfe műveltségi szintjétől* függ. Még érdekesebb az a törvényszerűség, amelyet több ilyen jellegű vizsgálat – Mándi Péter: A könyv és közönség; a KSH kiadványa: Mit olvassunk?; Kamarás I.: A munkások és a könyv; valamint H. Sas Judit: Az olvasást befolyásoló tényezőkről c. és az Új Írás 1970 : 10. 69–82. lapján megjelent tanulmánya – derített fel, s amely szerint a felnöttek műveltségi szintje még azt is meghatározza, mennyire érdeklí őket modern életünk ezernyi problémája, köztük világnézeti kérdései. Többek között megállapították, hogy a műveltségi mutatók emelkedésével egyenes arányban nő a modern irodalmi művek, s a gyermekéknél pedig a modern ifjúsági és ismeretterjesztő művek olvasása.

Az emberek életében, fejlődésében – olvashatjuk *Rubinstein*: Az általános pszichológia alapjai c. (Bp. 1967. II. kötet 967–972. l.)

könyvében – igen jelentős szerepet játszanak szükségletei. Természetesen az ember életében először az *anyagi szükségletek* jelentkeznek (táplálkozás, hajlék, hidegtől való védelem). A termelés történeti fejlődése során azonban az ember nemcsak kielégíti meglevő szükségleteit, hanem magasabb szintre is emeli azokat, sőt újakat is termel, ösztöneit érzelmekké, vágyait pedig kívánságokká nemesíti. A kultúra megteremtésével megjelennek az emberi tevékenységgel létrehozott javak iránti szükségletek, így a *szellemi szükségletek* is.

Ma a pedagógusi gyakorlatban még nem általános annak a felismerése, hogy a személyiség sokoldalú fejlesztése a tanítás-tanulás folyamatában többek között azt is jelenti, hogy a tanulóknak ezeket a szükségleteket *felkeltjük*, és tevékenységek során *fejlesztjük*. Akkor, amikor sokan – köztük még nevelők is – arról panaszkodnak, hogy tanítványaik viselkedése, neveltségi szintje nem fejlődik kellő mértékben, nem gondolnak arra, ebben szerepet játszik az is, hogy tanulóink tömege ma is az *iskola perifériáin* tölti diákéveit. Hány „gyenge tanuló” tudnánk kimozdítani holtpontjukról, ha osztályzatcentrikus szemléletünkön valóban változtatnánk? Érdeklődésük felkeltésével, irányultságuk alakításával primitív szinten megrekedt szükségleteiket emelnénk magasabbra.

3. Az iskolának a szerepét megkönnyíti, ha ennek a feladatnak teljesítése érdekében tartalmi kapcsolatot tud teremteni

a) a kerületi, községi művelődési házzal;

b) az iskolán kívüli könyvtárakkal, múzeummal;

c) a filmszínházakkal;

d) s ahol erre lehetőség van a környezet zenei, képzőművészeti, színházi programjával.

Az igények felkeltése gyakorlatilag ugyanis azt jelenti, hogy ezeket a forrásokat *bemutatjuk*, *megismertetjük* tanítványainkkal; a programok összehangolásával, jó megvalósításával *bizonyítja*, hogy nem egy szülő gyereke kérésére vele hallgat végig először egy hangversenyt, néz meg egy múzeumot. *A gyerekeken keresztül* így az iskola a *szülőket is eredményesebben neveli*, mintha a szokásos szülői értekezletekre, tanári fogadóórákra korlátozza tevékenységét.

